

ÜNİVERSİTEDE OKUYAN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSİYET ROLÜ TUTUMLARI BAĞLAMINDA AİLE VE EVLİLİK KURUMLARINA BAKIŞLARI (Selçuk Üniversitesi Örneği)

Arş. Gör. Mahmut H. AKIN
mahmuthakin@gmail.com

Arş. Gör. Mehmet Ali AYDEMİR
maliaydemir@gmail.com

Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

Özet

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi örneğinde, üniversiteli kız öğrencilerin cinsiyet rolü tutumları bağlamında aile ve evlilik kurumlarına bakışlarını anlamaya dönük uygulamalı sosyolojik bir çalışmadır. Türkiye’de modernleşme hareketlerinde en önemli modernleşme imajlarından birisi “kadın” olmuştur. Modernleşme dolayısıyla yaşanan toplumsal değişme tecrübesi, geleneksel kadın algısında ve anlayışında da değişmelere sebep olmuştur. Yaşları 18-23 arasında yoğunlaşan üniversite öğrencisi bir grubu temele alarak yapılan bu çalışmada, toplumsal değişme dahilinde bir aile üyesi olarak kadının “kadınlık” anlayışında nasıl bir değişimin yaşandığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: cinsiyet, aile, evlilik, üniversite gençliği, kadın.

THE APPROACH OF FEMALE UNIVERSITY STUDENTS TO FAMILY AND MARRIAGE INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF GENDER ROLE ATTITUDES (The Case Of Selcuk University)

Abstract

This is an applied sociological study to understand the approaches of female university students to family and marriage institutions in the context of gender role attitudes in the case of Selcuk University. One of the image matters of modernity in the process of Turkish modernization has been “women” as such. The social change experience brought about by modernization has caused changes in the perception of traditional image of women. The study which was applied to the university students who are concentrated around the 18-23 age interval, tried to explain how the change occurred in the “womennes” mentality of women who are living also as a family members, and are subject to social change.

Key Words: sex-gender, family, marriage, youth of university, woman.

1. Giriş

Genel toplumsal değişimin bir sonucu olarak, bireylerin cinsiyet rollerinde de değişimler yaşanmaktadır. Toplumsal değişimin dinamikleri, bireyin kendisine ilişkin algısını, kendini tanımlama biçimlerini ve buna bağlı olarak kendini toplumsal ilişkilerin içinde nasıl konumlandırması gerektiğini de yeniden ve sürekli olarak belirlemektedir. Toplumsal değişimi belirleyen ve ona yön veren dinamikler, kitle iletişim araçlarının etkisiyle birlikte hızlı ve yoğun bir şekilde bireylerin hayatlarını bütünüyle etkilemeye devam etmektedir.

Modern dünyanın gündelik yaşam pratikleri, insanların tercihlerinde ve alışkanlıklarında geri dönüşümsüz bir etki bırakmış, dahası kadınlık ve erkeklik rollerini de zorunlu olarak bir dönüşüme uğratmıştır. Modern dünya sarmalında kadına ve onun kamusal hayattaki görünümüne atfedilen değer artması, modern yaşam tarzları bağlamında anlaşılması gereken bir olgudur. Modern kültürün taşıyıcıları olan reklâm, moda gibi kavramların öne çıktığı, popüler kültür ya da tüketim kültürü gibi kavramsallaştırmaların işaret ettiği günümüz toplumu, kadına öncelikli olarak kendi bireysel kimliğini keşfetme ve bu kimliği ile toplumda var olmasını telkin etmektedir.

Bu süreç, aile yapısını da pek çok şekilde yeniden dizayn ederek üyelerin görevlerini, sorumluluklarını, dahası geleneksel cinsiyet rolü tutumlarını da değiştirmiş ve yeniden tanımlamıştır. Oysa bugün değiştiği ya da değişiyor olduğu varsayılan cinsiyet rolü algısının geleneksel karakterinde, kadına ve erkeğe atfedilen rollerin belirleyenleri olarak çalışma şartları, gündelik yaşam, eğitim sistemi, yerleşim alanlarının muhafazakâr yapısı, dini kabuller, kültürel unsurlar vs. gibi daha pek çok unsurun geleneksele -dolayısıyla erkek egemen yapıya-gönderme yapan etkilerinden söz edilebilir. Geleneksel toplumsal yapıda, tüm bu belirleyenlerin kadının sorumluluk sınırlarını çizerek onun yaşam alanını oluşturduğu kabul edilmiştir. Buna göre, kadına atfedilen rollerin en önemli karakteristiği, kadını ev içi rolleriyle, daha çok bir "anne" ve "eş" olarak tanımlaması olmuştur. Bu rollere paralel olarak kadının sosyalleşme süreci, erkek egemen toplumsal yaşamda kadın olmak ve buna uygun olan tutum ve davranışların öğretilmesi ya da benimsetilmesi şeklinde gelişmiştir.

Kapitalizm, insan hakları, feminist söylem, demokrasi, özgürlük vs. gibi modern dünyanın yaşam tarzlarını oluşturan düşünsel ve toplumsal gelişmeler, kadını ve ona atfedilen rolleri değiştirmiştir. Artık "kadın" (sadece aile içindeki konumu ile tanımlanmanın ötesinde) çalışma hayatında, kamusal alanda, sivil hayatta üstlendiği görevlerde ve örgütsel yapılarda, kısaca sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel alanda erkekler ile eşitlikçi cinsiyet rollerine uygun olarak toplumsal kabul görmeye başlamıştır.

Günümüzde kadın ve erkek için eşitlikçi söylemler ile kadının kamusal alandaki görünümü daha belirginleşmiş ve kadın için özel bir özgürlük alanı açılmıştır. Bu alan çalışan kadın olarak para kazanan ve kendi ayakları üzerinde

durabilen, güçlü ve özgür kadın imajı ile daha da pekiştirilmiştir. Özellikle kapitalist piyasa koşullarında kadın, özel bir pazar alanı olarak görülmüş ve “modern kadın imajı” ideal bir imaj olarak öne çıkarılmıştır. Bu süreç, kendi ayakları üzerinde durabileceğine inanan kadının, aile ve evlilik kurumuna bakışını da önemli ölçüde değiştirmiştir.

Bu araştırmada, toplumumuzda, kadınların değişen cinsiyet rolü tutumları bağlamında aile ve evlilik kurumlarına bakışlarında değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, Selçuk Üniversitesi’nde eğitim görmekte olan kız öğrenciler üzerinde yapılan uygulamalı bir çalışma dahilinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2. Aile ve Evlilik Kurumları

Genel olarak toplum, kendisini oluşturan alt sistemlerin birbirleriyle ilişkilerinden oluşan karmaşık örüntüler sistemine atıfta bulunan bir kavramdır. Toplumun oluşturan alt sistemler ise kurumlar, gruplar ve örgütlerdir. İnsanlar, söz konusu alt sistemler dâhilinde birbirleriyle ilişki kurarlar ve toplumsal gerçeklik bu yolla sürekli olarak üretilir. Dolayısıyla toplum, bireylerin, grupların ve kurumların karşılıklı ilişkilerinden ve etkileşimlerinden oluşan karmaşık bir örüntü olarak kabul edilebilir.

Toplumsal kurumlar, toplumun varlığının önemli unsurlarındandır. Tarih boyunca her toplumda toplumsal kurumlar yer almışlar ve insanların belirli bir birliktelik dâhilinde nasıl yaşamaları gerektiğini belirlemişlerdir. Toplumsal kurum genel olarak şöyle tanımlanabilir: “Toplumsal kurum, belli başlı toplumsal ilgi alanlarını içine alan davranış kalıpları, halk yordamı, töre ve bir tür ‘üst görenek’ olarak görülebilir. Bu çerçevede toplumsal kurum, bir toplumun temel kaygıları ve faaliyetlerini düzenleyen ve toplumsal ihtiyaçlarını (düzen, inanç ve üreme v.s) karşılayan tüm yapısal bileşenlerini karşılamaktadır (Marshall, 1999: 438). Bu tanımlara paralel olarak bir başka sosyolog kurumu şöyle tanımlar (Fichter, 2002: 111): “sosyal kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkmış, süreklilik kazanmış, eşgüdümlemiş, oldukça onaylanmış ve yaygın sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısıdır.” Genel olarak kurumların, kişilerin sosyal davranışlarını kolaylaştırma, toplam kültürün istikrarlılığı ve eşgüdümü için birer ajan olarak hizmet etme, istikrar işleviyle yakından bağlantılı olarak davranışları kontrol etme gibi işlevleri vardır (Aydın, 2000: 6-7). Ayrıca kurumlar birbirleri ile de sürekli etkileşim ve iletişim halindedirler.

Bir toplumda başlıca: Aile, ekonomi, din, siyaset, eğitim ve boş zamanlar gibi toplumsal kurumlar vardır. Bu çalışmanın amacına uygun olarak yapılan araştırmada, aile kurumu ve onun bir alt kurumu olarak kabul edilen evlilik kurumu değerlendirileceğinden, burada bu iki kurum açıklanmaya çalışılacaktır.

Toplumların en önemli kurumlarından birisi ailedir. Aile, genel olarak nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin işlevlerinin yerine getirildiği bir kurumdur (Aydın,

2000: 35). Böylece aile, toplumun varlığını ve devamını sağlayan, sosyalleşme süreci ile topluma yeni bireyler yetiştiren, diğer toplumsal kurumların da ilk defa üyelerince içselleştirildiği temel bir toplumsal kurumdur. Çünkü toplumun değerleri ve normları ailede içselleştirilir.

Toplumların en temel kurumlarından olan aile, zamanla – ve tabii ki doğal olarak- değişime uğramış, ancak ortadan kalkmamıştır. Aile ile ilgili olarak sosyologların genel görüşü, ailenin işlevlerinin, modernleşmeyle birlikte diğer kurumlarla paylaşıldığı tespiti üzerinde birleşir. Aile kurumu, işlevlerinin bir kısmını diğer toplumsal kurumlarla paylaşırsa da, toplumun en önemli ve temel kurumlarından birisi olma gibi özelliklerini kaybetmemiştir. Toplumsal değişimle birlikte aile kurumunda da değişimler olmaktadır. Örneğin aile tiplerinin yaygınlığı zamana ve şartlara göre değişmiştir. Modernleşme öncesinde, insanların çoğu köy, kasaba gibi küçük yerleşim birimlerinde yaşarken ve tarım ve hayvancılıkla uğraşırken; modernleşme ile birlikte kentlerde yaşamaya ve farklı türden işlerde çalışmaya başlamışlardır. Bu büyük dönüşüm, bütün toplumsal kurumları etkilemiştir. Modernleşme öncesinde yaygın olan aile tipi geniş ailedir. Modernleşme sonrasında yaşanan dönüşüm ile birlikte yeni sosyal şartlar, çekirdek aile tipini toplumlar için daha uygun kılmıştır.

Aile kurumunun bir alt kurumu olarak görülebilecek olan evlilik kurumu, esas itibariyle toplum tarafından onanan kadın ve erkek, ya da kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türünü karakterize etmektedir ve aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşmedir (Gökçe, 1990: 385-386). Evlilik, aile içinde yer alan alt sistemlerden birisidir (Sayın, 1990: 36): Evlilik ilişkisi (karı-koca), kardeşler (erkek kardeş -kız kardeş, kız kardeş -kız kardeş, erkek kardeş -erkek kardeş) ebeveyn-çocuk ilişkileri (baba-kız çocuk, baba-oğul, anne-kız çocuk, anne-oğul). Bazı sosyologlar ve antropologlar, evlilik ile aile arasında ilkece bir ayrım yaparlar. Buna göre evlilik, çocuk yapma ve yetiştirme ruhsat ve hatta kontratıdır, karı-koca arasındadır. Hâlbuki aile, çocukların da katıldığı daha kapsamlı bir birliktir. İki ayrı cins arasında gerçekleşen evlilik, bir sözleşmeyi içerir (örneğin nikâh). Evlenme, cinsler arasında yasaklar ve belli şartlar altında birleşmeye ruhsat tanıyan sosyal bir mekanizmadır. İki kişi arasında odaklaşmasına rağmen öteden beri evlilik iki akraba grubu arasında kurulan bir ilişki olarak düşünülmüştür (Aydın, 2000: 55). Türkiye’de geleneksel yaşam tarzına sahip yerlerde genel olarak “görücü usulü evlilik” tipinin hâkim olduğu düşünülürken, aile ve evlilik kurumlarının toplumsal değişmeye bağlı olarak değişmesiyle birlikte bu anlayışın da değiştiği iddia edilmektedir.

Toplumların farklılıkları dolayısıyla, toplumların alt birimleri olan kurumlar da farklı şekillerde var olurlar. Buna bağlı olarak da aile ve evlilik kurumları, farklı toplumsal yapılarda nicelik ve nitelik olarak değişik şekillerde ortaya çıkar. Tarih boyunca bazı toplumlarda o toplumların şartlarına göre çekirdek aile tipi yaygınken, başka toplumlarda geniş ya da kök aile tipi yaygın olmuştur. Benzer

şekilde evlilik türleri ve evlilik-aile ilişkileri de toplumdan topluma farklılık göstermiştir. Geleneksel toplumlarda evliliğin şekliyle ilgili olarak, çoğunlukla ailenin büyüklerinin evlenecek gençler adına karar verdiği; modernleşme ile birlikte ise bu durumun değişerek bireylerin kendi kararları ve tercihleri ile evlenmelerinin daha yaygın bir evlenme şekli olduğuna ilişkin görüş genellikle kabul edilir.

Türkiye'nin yaklaşık iki yüzyıllık modernleşme tecrübesi, toplumsal değişimin ve dönüşümün en önemli belirleyicilerinden birisi olmuştur. Bu bağlamda genel toplumsal değişime bağlı olarak Türkiye'de toplumsal kurumlarda da önemli bir değişimin var olduğunu gözlemek mümkündür. Özellikle kentleşme, sanayileşme, demokratikleşme, ülke genelinde üniversite sayısının artması gibi faktörler ile birlikte genel olarak Türkiye'de toplumsal yapı önemli değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Söz konusu büyük değişim ve dönüşümlerin gölgesinde yetişen, üniversitede okuyan kız öğrencilerin aile ve evlilik kurumlarına bakışı, sosyolojik olarak araştırılması gereken bir durumdur. Burada yapılan araştırma ile amaçlanan durum, kısmen var olan sosyolojik değişimin yansımalarının gözlemlenebilmesi ve ortaya çıkarılabilmesidir.

Konuyu önemli kılan bir diğer dikkat çekici nokta da, örneklem grubunun hayata atılma çağındaki, kız öğrencilerden oluşmasıdır. Türkiye gibi, modernleşmeyi kendi iç dinamiklerinin bir sonucu olarak izlememiş toplumlarda, gelenekselciliğin ve modernleşmeye adaptasyonun üniversitelerdeki kız öğrenciler üzerinden okumasının yapılması, sosyoloji açısından oldukça önemli bir çabadır. Böyle bir araştırma, pek çok farklı açıdan toplumsal olanın bir kısmını görme ve okuma imkânı sunar.

Türk toplumunda 20. yüzyılın başlarına kadarki dönemde ailenin ataerkil bir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte toplumumuzda aile, geniş ve küçük tipleri arasında bir yapı oluşturmuştur. Yani bir taraftan nüfus yoğunluğu itibarıyla (kent merkezlerinde konakta yaşayan sınırlı bir geniş aile kesiminin dışında) küçük aile özelliği taşıırken, ilişkiler düzeni (özellikle akrabalık bakımından geniş aile normlarına sahip bulunmuştur. Burada İslami motifler ve normların yanında töre ve geleneklerin de önemli etkisi vardır (Aydın, 2000: 62). Klasik modern-geleneksel karşıtlığı göz önünde bulundurulduğunda, aynı sürecin yaşanılan dönemde de devam ettiğini söylemek hayli güçtür.

Nirun'a göre; ailede baba otoritesi sarsılmış olmakla beraber kadının himayecilik gücü artmıştır. Kadının ev dışında ekonomik faaliyette bulunması, onun evde alınan kararlara katılmasını, söz sahibi olmasını sağlamıştır (Nirun, 1994: 34). Bu çalışmada, modern-geleneksel karşıtlığına dayanan klasik görüşlerin de bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Bugün üniversitelerde okuyan öğrencilerin önemli bir bölümü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Buna bağlı olarak, bu öğrencilerin öğrencilikten sonraki hayatlarında iş sahibi olmayı çok önemsedikleri iddia edilebilir. Bu durum da, modern-geleneksel karşıtlığına dayanan klasik görüşün, Türk toplumunda değiştiğini ve dönüştüğünü

göstermektedir. Bu araştırma, klasik görüşten kaynaklanan hâkim yargıların öğrenciler üzerindeki etkisi ile ilgili olarak da yorum yapma imkânı sunmayı amaçlamaktadır.

3. Cinsiyet (Sexus or Gender):

“Cinsiyet” (sex) sözcüğü latinedeki sexus’tan türetilmiştir ve segment’in (bölüm) kökü olan “sec”, “seco” ile ilgilidir. Gramatik olarak sözcük ya “virile” (eril) ya da “muliebre” (dişil) sözcükleriyle birlikte bulunmak zorundadır (İllich, 1996: 26). Bu terimi sosyolojik olarak ele alan Ann Oakley’e göre, “cinsiyet” (sex) biyolojik erkek-kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet (gender) erkeklik ve kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Marshall, 1999: 98). Bu ayrım, kadını ve erkeği toplumsalın içindeki konumu ile birlikte değerlendirirken, ona atfedilen rollerin de ayrımına dikkat çekmektedir. Zira “kadın” ve “erkek” biyolojik farklılıkları ile değerlendirildiğinde doğal bir ayrımı ifade eder ki; yalnız başına bu tanımlama sosyolojiyi doğrudan ilgilendirmez. Oysa kadın ve erkeği toplumsal rolleri ile tanımlamak, atfedilmiş rollerin belirlediği sosyal kişilik içinde cinsiyet ayrımına tabi tutmak, bizi cinsiyeti sosyolojik bir kategori olarak incelemeye değer kılar.

Toplumsal cinsiyet’in oluşumunu sosyolojik olarak açıklamaya çalışan çeşitli sosyal bilimcilere göre toplumsal cinsiyet, insanlara doğal olarak verili olan biyolojik farklılıklardan da öte, toplumun bireylere attığı roller sonucu oluşmuş bir kişilik ve kimlik özelliğidir. Bu özellikler başlangıçta aile içinde anne ve baba rollerini örnek almak suretiyle, ardından toplumsal kurumlar vasıtasıyla gerek dinsel tanımlamalar, gerek devletin yaptığı tanımlamalarla (nüfus cüzdanındaki farklılık), gerekse hâkim kültürel yapının tanımlamaları ile kişiye toplum tarafından sosyalleşme süreci ile kazandırılır. Yapılan tartışmalarda ön plana çıkan anlayışa göre, bu süreçte toplumsal belirleyenler, bireyin doğası gereği sahip olduğu özelliklerden daha baskın olarak bireydeki cinsiyet algısını şekillendirmektedir.

Oysa bu açıklamalar insan denilen çok yönlü sosyal varlığı doğru olarak ortaya koymada yetersiz kalmaktadır. Cinsiyet rolü tutumlarını toplumsalın içinde şekillenerek, insanın doğasına uygun bir anlam kazanan bireysel farklılaşma olarak tanımlamak gerekir ki; bu tanımlama salt sosyolojik açıklamalarda eksik kalan biyolojik ve fizyolojik farklılıkları da kapsar.

Kadın ve erkeklerin davranışları arasındaki farklar ise kadın ve erkek kimliklerinin ya da dişilik ile erilliğin toplumsal olarak öğrenilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Giddens, 2000: 98). İçine doğduğu toplumsal yapıda birey cinsel kimliğine dair toplumsal kalıplara uygun şekliyle kendi cinsel kimliğini ve buna uygun davranış, rol ve tutumları geliştirir. Cinsiyet olgusunun toplumsallığı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zimmerman’a göre (Akt. Giddens, 2000: 102), toplumsal cinsiyet sadece varolan bir şey değildir; hepimiz kimi sosyologların

söylediği gibi, başkalarıyla olan toplumsal etkileşimimizde toplumsal cinsiyetimizi oluşturmaktayız.

4. Geleneksel ile Modern Arasında Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyetin sürekli öğrenildiği ve yeniden öğrenildiği olgusu, toplumsal yeniden üretim kavramının önemini göstermektedir. Bizler bir gün boyunca, binlerce önemsiz eylemde cinsiyeti toplumsal olarak yeniden üretiriz-oluşturur ve yeniden oluştururuz. Bu aynı süreç toplumsal cinsiyeti, başkalarıyla olan etkileşimlerimizde yaratılan ve yeniden yaratılan bir toplumsal kurum olarak anlamamıza yardımcı olur (Giddens,2000: 104). Toplumsal bir olgu olarak cinsiyeti ele almak, aynı zamanda onun toplumsal değişme ile ilişkisini de ortaya koymayı gerektirir. Zira toplumsal yapı topyekun değişim içindedir, alt birimleriyle, değer yargılarıyla, kültürel yapısıyla bir bütün halinde toplumsal yapı sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşar. Bu süreçte toplumsal bir kurum olarak cinsiyette ve dolayısıyla da cinsiyet rolü tutumlarında, davranış kalıplarında ve toplumsal normlarında da değişimler yaşanır.

Modernleşme ile birlikte değişimin karakteri ve hızı da geleneksele göre önemli ölçüde farklılaşmıştır. Özellikle sanayileşme ile birlikte kadın istihdamının artması, demokrasi ve insan hakları gibi söylemlerin hızla toplumsal kabul görmesi, feminist söylemlerin etkisi gibi modern dünyaya dair yeni gelişmeler, kadına yönelik geleneksel tutumları önemli oranda değiştirmiştir. Feminist çalışmacılar, erkek egemen yapının kırılmasında ve kadını ön plana çıkaran söylemlerin üretilmesinde yaptıkları araştırmalarla son yıllarda önemli derecede etkinlik göstermişlerdir (Özcan, 2002: 66). Kitle iletişim araçlarının artmasına paralel olarak ortaya çıkan yeni gelişmeler, farklı toplumlara da hızla aktarılmış ve benzer görüşler farklı toplumsal yapılarda var olma imkanı kazanmıştır.

Türkiye’de bu görüşler kendine yer bulmaya devam ederken, geleneksel yapıda da kadın konusunda ortaya çıkan değişim ivme kazanmıştır. Türk modernleşmesi bağlamında toplumsal değişimin karakteri ile cinsiyete dair tutumların değişimi birlikte tahlil edildiği takdirde, süreç daha iyi anlaşılabilir. Modernliğin bir göstereci olarak kız çocuklarının eğitime verilen önem ve kadınların kamusal hayatta kendilerine yer edinmelerine yönelik yapılan teşvikler, geleneksel cinsiyet rolü tutumlarının da değişimine dair önemli göstergeler sayılabilirler. Öyle ki, kadınların kamusal hayatta kendilerine daha fazla yer bulmaları, onları erkeğin hâkim olduğu aile dışındaki toplumsal hayatta daha “eşitlikçi” ve daha “özgür” bir konuma getirdiği iddia edile gelmiştir. Bu durum, erkek egemen geleneksel değerlerin geçerliğini önemli ölçüde muhafaza ettiği genel olarak kabul edilen Türkiye ve benzer ülkelerde, değişimin bir sonucu olarak sorunlu bir sürece karşılık gelmektedir. Bir yandan hâkim kültürün gelenekseli muhafaza eden yapısı kadının kamusal hayatta ön plana çıkmasına karşı içten içe bir direnç gösterirken, diğer yanda kentlerde ve modern yaşam formlarının hızla benimsendiği büyük şehirlerde, kadının çalışmasını ve erkeğe oranla daha eşitlikçi tutumlar sergilemesi olağan bir durum haline gelmiştir. Bu

ikili yapı, cinsiyet rolü tutumlarının geleneksel ve modern arasında sıkışmasına sebep olmaktadır.

Bu değişiklikler giyim tarzından, aile içi rol paylaşımına, çocuk yetiştirmede babaların da eski rollerine göre daha fazla sorumluluk almalarına kadar çeşitlilik göstermektedir. Hemen her yerde uzun saçlı, kulağı küpeli erkekler, saçlarını oldukça kısa kestirmiş genç kızlar ya da kadınlar görülmektedir. Bunun yanında bazı meslek dallarında da cinsiyet rolü normlarının etkisi yavaş yavaş azalmaktadır (Örn. erkek bir anaokulu öğretmeni, kadın bir otobüs sürücüsü v.b). Bunların yanında çoğu zaman televizyonlarda travestiler ve homoseksüeller ile ilgili haberler izlenmekte, hatta bir grup insan çıkıp farklı cinsel tercihleri olduğunu rahatça açıklayabilmektedir. Bütün bunlar, toplumda var olan kadınlık ve erkeklik rolü normlarında bazı değişimler olduğunun göstergeleri olarak yorumlanabilir (Kısaç,1999: 80).

Rol, belirli bir durumda bireyin davranışlarını belirleyen beklentilerdir. Rol, tutum ve değerleri, bir statüyü işgal eden kişilere toplumun tanıdığı unsurları içerir. Roller normatif niteliktedir; yani roller tekrarlanır ve alışkanlık olarak devam eder. Roller insan davranışlarının sosyal normlara göre yerine getirilmesini sağlarlar (Dönmezer 1994: 144). Bu bağlamda cinsiyet rolü tutumları, toplumsal normlara göre şekillenmekte ve biz insanlara normlar dolayısıyla cinsiyet bilincimiz dâhilinde nasıl tavır almamız gerektiğini benimsetmektedirler.

5. Metodoloji

Üniversite yılları, insanların hayata atılma yolundaki en önemli dönemlerinden birisidir. Aynı zamanda yaşları 18-22 aralığında yoğunlaşan öğrencilerin, psikolojik ve sosyolojik gelişimleri de göz önünde bulundurulduğunda böyle bir grup üzerine yapılan çalışmaların ayrıca önemi vardır. Yapısalcı-işlevselci yaklaşımın sosyal teorideki temel kabulleri göz önünde bulundurulduğunda, aile ve aileye bağlı alt kurumların genel yapı içerisinde toplumun genel düzeni açısından olumlu işlevlere sahip olduğu iddia edilebilir. Ancak sosyolojik bir çalışma açısından değerli ve önemli olan, genel toplumsal değişme bağlamında üretilen yeni yapıyı görebilmek; toplumsal olanın değişimini okuyabilmektir.

Araştırma betimleyici bir araştırmadır. Bununla birlikte bazı hipotezlerin sorgulanması ve buna bağlı olarak da toplumsal belirleyicilikleri ortaya çıkarma çabasını gözeteceğinden, araştırma kısmi olarak açıklayıcı bir araştırma olarak kabul edilebilir.

5.1. Soru(n) ve Hipotezler: Kitle iletişim araçlarının etkinliğinin hızla artması, giyim tarzından konuşma şekillerine kadar toplumsal yaşamın hemen her kademesinde kendini hissettirmiş ve farklı ülkelerin toplumları arasındaki benzerlikleri artırmıştır. Kitle kültürü, popüler kültür, tüketim kültürü, modern batılı kültür ya da her ne isim verilirse verilsin, bu süreçte geleneksel değerler ve yaşam formları giderek dejenere olmakta ya da başka bir ifadeyle dönüşmektedir.

Bu bağlamda araştırma, dönüşümün cinsiyet rolü tutumları üzerinde nasıl ve ne şekilde bir etkide bulunduğu sorusunu cevaplamayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmanın ana sorunsalı toplumsal hayatta bireylerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aile ve evlilik ile ilgili tutumları üzerinde nasıl bir varyasyona sahip olduğudur. Buna göre sınımayı amaçladığımız temel hipotezlerimiz şunlardır:

I- Öğrencilerin evlilik tutumları, okudukları bölüm ve sınıfa göre değişim göstermektedir.

II- Öğrencilerin evlilik için uygun gördükleri yaş ile okudukları sınıf arasında ilişki vardır.

III- Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerleri ve bölgeleri ile evlilik için uygun yaş tercihleri arasında ilişki vardır.

5.2. Örneklem: Araştırmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nin ve Hukuk Fakültesi'nin kız öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam anket uygulanan öğrenci sayısı 320'dir. Fen-Edebiyat Fakültesi'nin Sosyoloji, Biyoloji ve Matematik bölümlerinden 80'er kişi olmak üzere toplam 240; Hukuk Fakültesi'nden ise 80 kız öğrenciye anket uygulanmıştır. Eğitim süresi 4 yıl olan bu bölümlerin her bir sınıfından eşit sayıda öğrenciye anket uygulanmıştır.

Öğrencilerden, 16 tane bağımsız değişken, 38 tane bağımlı değişken sorusu bulunan 54 soruluk anketi tek başlarına doldurmaları istenmiştir. Öğrenciler anketi doldururken herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır

6. Araştırmanın Bulguları

Anket uygulanan öğrencilerden yaş olarak en küçüğü 17 yaşında (2 kişi), en büyüğü ise 27 yaşındadır (2 kişi). Anket uygulananların özellikle 19 ile 23 yaş arasında yoğunlaştığı görülmüştür. Buna göre ankete katılanlardan 41 kişi 19, 58 kişi 20, 65 kişi 21, 63 kişi 22 ve 38 kişi de 23 yaşlarındadırlar.

Öğrencilere ailelerinin ikamet ettiği ilin trafik kodu sorulmuştur. Buna göre öğrencilerin büyük bir bölümünün ailesi Konya'nın il merkezinde ve ilçelerinde yaşamaktadır (94 kişi: % 29,4). Bu soruya verilen cevaplardan öğrencilerin çoğunluğunun Konya'ya yakın şehirlerden geldikleri de tespit edilmiştir. Konya'dan sonra en fazla cevap verilen il merkezi Ankara olmuştur (42 kişi: %13,1). Öğrencilerin ailelerin ikamet ettikleri yerlerin Türkiye'deki 7 coğrafi bölgeye dağılımında yukarıdaki tespitlerimize paralel olarak İç Anadolu Bölgesi'nde bir yoğunlaşma göze çarpar (160 kişi: %50). Öğrencilerin ikamet ettikleri bölge açısından ikinci yoğunluklu bölge Akdeniz'dir (45 kişi: %14,1). Öğrenci ailelerinin %72,8'lik bir bölümü il merkezlerinde yaşamaktadır. İlçe merkezlerinde yaşayanların sayısı 73 olup yüzdesi %22,8'dir. Belde ve köylerde yaşayanların toplamı 16 kişidir (%4,4).

Ankete katılan öğrencilerden %92,5'inin annesi ve babası evli ve bir aradadır. Ayrılma, vefat gibi nedenlerle annesi ve babası bir arada bulunmayanların toplam oranı %7,5'tir. Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumlarında annelerinin çok büyük bir bölümünün ilkökul mezunu olması öne çıkmaktadır (169 kişi: %52,8). Liseden mezun olanlar ikinci olarak en fazla sayıdadır (73 kişi: %22,8). Babanın eğitim durumuna verilen cevaplarda ise 121 kişiden oluşan %37,8'lik kişilik bir grup üniversite mezunudur. Lise mezunu olanlar 87 kişidir (%27,2), ilkökul mezunu olanlar ise 73 kişidir (%22,8). Yine öğrencilerin ebeveynlerine ilişkin sorulan anne ve babanın meslekleri ile ilgili sorudan öğrencilerin annelerinin çok büyük bir bölümünün ev hanımı olduğu ortaya çıkmıştır (266 kişi: %83,1). Öğrencilerden 14'ünün annesi memur (%4,4), 28'inin annesi emeklidir (%8,8). Öğrencilerin babalarının mesleklerinde ise serbest meslek sahipleri (doktor, avukat ve mühendis de bu gruba dahil edilmiştir) % 26,9'luk; memur olanlar ise %25,9'luk bir orana sahiptirler. İşçilerin oranı % 15,3, esnaf ve tüccarların oranı ise %6,3'tür.

Öğrencilerin aileleri ile bilgilere ek olarak öğrencilere kaç kardeş oldukları ve evin kaçınıcı çocukları oldukları sorulmuştur. 100 öğrenciden oluşan %31,3'lük bir bölüm 2 kardeş; 105 öğrenciden oluşan %32,8'lik bir bölüm ise 3 kardeş olduklarını söylemiştir. Bu cevaplardan hareketle öğrencilerden çoğunun az çocuklu çekirdek aile tipindeki ailelerden geldiklerini söyleyebiliriz. Öğrencilerden 145 kişi (%45,3) ailelerinin ilk çocuklarıyken, 88 kişi (%27,5) ise ailelerinin ikinci çocuklarıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anket uygulanan öğrencilerden 181 kişi (%56) ailelerini, yaşama tarzlarını, gelirlerini genel olarak göz önünde bulundurduklarında kendilerini "orta tabaka" da görmektedirler. Kendilerini "orta-üst tabaka" da görenler ise 108 kişi ile %33,8'dir.

Öğrencilere kendilerini nasıl tanımladıkları ile ilgili olarak bir kimlik sorusu sorulmuştur. Cevap şıklarını "Muhafazakâr, Milliyetçi, İslamcı, Sosyal Demokrat, Sosyalist, Liberal ve Diğerleri" şıklarının oluşturduğu bu soruya en çok "Milliyetçi, Muhafazakâr ve Sosyal Demokrat" şıkları ile karşılık verilmiştir: Milliyetçi: 63 kişi (%19,7), Muhafazakâr: 62 kişi (% 19,4) ve Sosyal Demokrat: 59 kişi (%18,4). Verilen seçeneklerdeki herhangi bir kimlik tanımlamasına kendilerini yerleştirmeyenler ise %20'dir.

İdeal evlilik tipi ile ilgili olarak sorulan soruda "karşılıklı anlaşarak, aşk evliliği, görücü usulü evlilik ve akraba evliliği" cevaplanacak şıklar arasında verilmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü karşılıklı anlaşarak evlenmenin ideal tipte bir evlilik olacağını düşünmüşlerdir (190 kişi: %59,4). Bununla birlikte azımsanmayacak bir grup (121 kişi: %37,8), aşk evliliği şikkını tercih etmişlerdir. Bu iki grubun toplam yüzdesi %97,2'dir (Bkz Tablo 1).

Tablo 1. Bölümlere Göre En Çok Tercih Edilen Evlilik Tipi

Tercih Edilen Evlilik				
	Karşılıklı Anlaşarak	Aşk Evliliği	Görücü Usulü	Toplam
Sosyoloji	59	19	3	80
Hukuk	44	34	2	80
Biyoloji	46	31	3	80
Matematik	41	37	2	80
Toplam	190	121	9	320

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin okudukları bölümlere göre en çok tercih ettikleri evlilik türü gösterilmiştir. Öğrencilerin okudukları bölüm ya da bilim dalının hayata bakışlarını etkiledikleri sosyolojik bir gerçektir. Burada kısmi bir farklılaşma sosyoloji bölümünde görülmektedir. Matematik, Biyoloji Bölümleri ile Hukuk Fakültesi öğrencilerinin birbirlerine çok yakın cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu bağlamda sosyoloji bölümü öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine göre, "karşılıklı anlaşarak evlenilmeli" yargısını evlilik için en önemli yargı olarak kabul ettikleri ve daha fazla benimsedikleri söylenebilir.

Öğrencilere en uygun evlilik yaşı ve neden bu yaşı seçtikleri sorulmuştur. Öğrencilerin önemli bir kısmı 25 yaşının evlilik için en ideal yaş olduğunu söylemiştir (125 kişi: %39,1). Bununla birlikte, yaş seçiminde yoğunlaşma 25, 26 ve 27 yaşlarında olmuştur. Yukarıda 25 yaş için verilen istatistikî bilgiye ek olarak, bu üç yaş ideal bulanların toplam yüzdesi %71,3'tür. Buradan öğrencilerin büyük bölümünün tam da üniversiteyi bitirip bir iş sahibi olduktan sonra evlenmenin uygun olduğunu düşündükleri sonucu çıkarılabilir. Aile ve evlilik konusunda Sivas örneğinde Kocacık'ın 1987 yılında yapmış olduğu bir araştırmada evlenme yaşına ilişkin bulgular, yörede tercih edilen evlilik yaşının kızlar arasında 17-20 yaş arasında yoğunlaştığını ortaya koymuştur (Kocacık, 1990: 283). Yaklaşık yirmi yıl önce yapılmış olan Kocacık'ın çalışmasının verileri ile bu çalışmadan elde edilen verilerle karşılaştırıldığında, evlenme yaşına ilişkin algıda ciddi bir değişimin yaşandığı ortaya çıkmıştır.

Öğrencilere, eş olarak bir erkekte olması gereken en önemli 3 özelliği 1'den 3'e kadar sıralamaları istenmiştir. Birinci öncelikli olarak en çok tercih edilen seçenek "Evine, eşine, çocuklarına karşı ilgili ve bağlı olmalı" olmuştur. Bu seçeneği en önemli seçenek olarak işaretleyen öğrencilerin sayısı 195 kişidir (%60,9). Zenginlik, otoriterlik ve ev işlerinde eşlerine yardımcı olma gibi seçenekler ise çok düşük düzeylerde tercih edilmiştir. "Ev işlerinde yardımcı olma" seçeneğini ilk işaretleyenlerin sayısı sadece 2 kişidir (%0,6) . "Zenginlik" şikkını ilk işaretleyenler 3 kişi (%0,9) ve "Otoriter olma" şikkını ilk olarak işaretleyenler 5 kişidir (%1,6). Bu bulgulardan hareketle kız öğrencilerin evlenecekleri erkeklerde öncelikle ailelerine bağlı olma özelliğini aradıklarını ve

böylece toplumumuzda aile kurumunun temel dinamiklerinin değişim süreciyle de hâlâ korunduğunu söyleyebiliriz. Kız öğrencilerin çok büyük bir bölümünün evlenilecek olan erkekte otoriter olma özelliğini istemeyişi, kadın kimliğinin dönüşümü ile ilgili bir durum olarak okunabilir. İkinci öncelikli olarak en fazla tercih edilen seçenek ise “iyi eğitim görmüş olmalı” (%23,1) olmuştur. Bununla birlikte “Evine, eşine, çocuklarına karşı ilgili ve bağlı olmalı”, “Çalışkan olmalı” “anlayışlı olmalı” gibi seçeneklerde ikinci öncelikli olarak öğrencilerin %20’si tarafından tercih edilmiştir.

Bir önceki soruda soruların tersine öğrencilere eş olarak bir kadında olması gereken en önemli 3 özellik sorulmuştur. Cevap şıkları hemen hemen aynı özellikleri içermektedir. Bu soruda da bir önceki sorudaki gibi “Evine, eşine, çocuklarına karşı ilgili ve bağlı olmalı” seçeneği yüksek oranda birinci öncelikli olarak tercih edilmiştir (211 kişi: %65,9). Buradan hareketle kadın-erkek ilişkileri konusunda kız öğrencilerin, genel olarak erkek ve kadının aile içerisinde aynı öncelikli özelliklerle hareket etmeleri gerektiği yönünde düşündükleri ortaya çıkar.

“Bazı işler erkeklere aittir, bazı işler de kadınlara aittir, kadın ve erkek bir diğerinin işini yapmaya kalkışmamalıdır” şeklindeki önermeye öğrencilerden 141 kişi (%44,1) “fikrime aykırı” cevabını verirken, 100 kişi (31,3) “fikrime uygun” cevabını vermiştir. Bu bağlamda öğrencilerin önemli bir bölümünün kadın-erkek eşitliğini temele alarak bu önermeye karşı çıktıklarını tahmin edebiliriz (toplam karşı çıkanlar %57,2). Ancak yine de öğrencilerin önemli bir bölümünün kadın ve erkeğin işlerinin ayrışması noktasında bu fikre katılmaları hayli ilginçtir (toplam uygun bulanlar %37,9). Bu önerme ile aynı kategoride yer alan ikinci önerme ise “Bulaşık yıkama, temizlik gibi evdeki işler sadece kadınlara aittir.” şeklindedir. Bu önermeye “fikrime aykırı” diyenler 152 kişiye (%47,5), “fikrime çok aykırı” diyenler 108 kişidir (%33,8). Buradan hareketle, üniversitede okuyan kız öğrencilerin “ev işlerini sadece kadınların yapmaları”na ilişkin oluşturulan, geleneksellik kategorisinde yer alan bu yargıya katılmadıkları söylenebilir. “Erkeğin ev dışındaki işlerle uğraşması, kadının da evin ve ailenin bakımını üstlenmesi her ikisi için de en iyisidir.” şeklinde oluşturulan önermeye de bir önceki önerme gibi büyük oranda karşı çıkmıştır (fikrime aykırı diyenler 144 kişi: %45 ve fikrime çok aykırı diyenler 72 kişi: %22,5). Öğrencilerin geleneksellik ile ilişkilerini görebilmek amacıyla oluşturulan bir diğer önerme ise “Bir kadın için meslek sahibi olmaktansa, kocasının mesleğine yardımcı olmak daha önemlidir” şeklindedir. Ankete katılanların üniversitede okudukları göz önünde bulundurulursa bu önermeye de büyük oranda karşı çıktığı tahmin edilebilir. Nitekim “fikrime çok aykırı” diyenler 199 kişidir (%62,2). “Fikrime aykırı” diyenler ise 97 kişidir (%30,3). Ankete katılanların öğrencilerin geleneksel anlayışın tersine kadın ve erkeğin çalıştığı bir aile yapısını benimsedikleri söylenebilir.

“Bir kadın için evlilik meslekten daha önemli olmalıdır” önermesine “fikrime aykırı” cevabı verenler %36,3'lük bir oranla 116 kişidir. “Fikrime çok

aykırı” diyenler %23,1, “fikrime uygun” diyenler ise %19,4’tür. Burada, kısmen de olsa kız öğrencilerin iş sahibi olmayı evliliğe önceledikleri söylenebilir. Dikkate değer olan bir diğer nokta, daha önceki önermelere karşı çıkış ile bu önermeye karşı çıkış arasındaki farklılıktır. Bu önermeye öğrenciler tarafından öncekiler kadar net bir şekilde karşı tavır sergilenmemesi, aile ve evlilik kurumlarının yine de önemsendiğini göstermektedir. Bu görüşe paralel olarak “kadın evlenmeden mutlu ve tatmin edici bir hayat sürdüremez” şeklindeki önermeye öğrencilerin %33,4’ünün “fikrime çok aykırı”, %25,6’sının “fikrime aykırı” cevabını vermelerine rağmen 97 kişiden oluşan %30,3’lük bir grubun “kararsızım” cevabını vermesi yukarıda savunulan evlilik-aile kurumlarına verilen önemle ilgili tespitleri desteklemektedir.

Öğrencilerin çok büyük bir kısmı aile hayatındaki önemli kararların çoğunun erkekler tarafından verilmesine karşı çıkmışlardır. “fikrime çok aykırı” diyenler %52,5, “fikrime aykırı” diyenler ise %38,1’dir. Bu da geleneksel ataerkil yapının dönüşümünün önemli bir göstergesidir (toplam karşı çıkan %90,6). “Ana-babalar oğullarının olduğu kadar kızlarının da aynı şekilde bağımsız olmalarını teşvik etmelidirler” şeklindeki önermeye de çok büyük bir desteğin olması, yukarıdaki görüşlerle paraleldir (“fikrime uygun” %45,6 ve “fikrime çok uygun” %40,3). Gelenekselliğe bir karşı tavır olarak algılanabilecek kadının ailede özgürlüğü vurgusunu üniversitede okuyan kız öğrenciler çok büyük oranda benimsemişlerdir.

“Kadınlar sadece kendilerinin daha iyi bir anne olmalarına yardımcı olacak meslekler seçmelidirler” şeklinde oluşturulan yargı cümlesine en fazla “fikrime aykırı” cevabı gelmiştir (143 kişi: %44,7) “fikrime çok aykırı diyenlerin oranı ise %20,6’dır. Buna göre kız öğrenciler, evlilik ve aile ile ilgili konulara nispeten iş ile ilgili konuları daha çok önemsemektedirler.

Öğrencilerin evlilik ile ilgili görüşlerini anlamaya ilişkin oluşturulan bir diğer önerme, “Üniversite mezunu insanlar görücü usulü evlilik yerine karşılıklı anlaşarak evlenmeyi tercih etmelidirler” şeklindedir. Bu önermeye “fikrime uygun” diyerek katılanların oranı %32,2; “fikrime çok uygun” diyerek katılanların oranı ise %27,2’dir. Ancak öğrencilerin önemli bir kısmı (84 kişi: %26,3) kararsız olduklarını söylemişlerdir. Buradan hareketle öğrencilerin evlilik ve aile kurma gibi bir olayda kendi kararlarını kendilerinin vermek istedikleri söylenebilir. Bu da bireyselleşmenin ve söylemlerdeki özgürlük vurgusunun toplumumuzda arttığının bir göstergesidir.

“Evlilik öncesi flört dönemi evliliğin sağlıklı bir şekilde yürümesi için önemli ve gereklidir” önermesini destekleyenler çok yüksek oranda olmuştur (“fikrime uygun” 119 kişi: %38,4 ve “fikrime çok uygun” 123 kişi : %38,4). Geleneksel anlayışta hoş karşılanmayan flört gibi bir birlikteliğin bu derece yüksek bir destek alması da toplumsal değişimin sosyolojik olarak okunmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin çok büyük bir bölümü eş seçiminde ailelerin görüşlerinin dikkate alınması gerektiğine inanmaktadırlar (“fikrime uygun”

diyenler 124 kişi: %38,8 ve “fikrime çok uygun” diyenler 175 kişi: %54,7). Bu durum da toplumumuzdaki değişim ve dönüşüme rağmen hâlâ aile kurumuna büyük bir önem atfedildiğini göstermektedir.

3.1. Hipotezlerin Sınanması

I- Birinci hipotezi sınamada değişkenler sınıflayıcı (bölüm) ve sıralayıcı (tercih) olduğu için ki-kare analizi tercih edilmiştir. Buna göre sosyoloji bölümünde okuyan öğrencilerin %48,8'i, hukuk fakültesindeki öğrencilerin %45'i ve biyolojideki öğrencilerinde %38,8'i evlilik için tercih edilen yaşın olgunluk dönemi olduğunu, matematikte okuyan öğrencilerin %46,3'ü için ise tercih edilen yaşın evlenmek için ideal bir yaş olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 2. Bölüm ve evlilik için tercih edilen uygun yaşın sebepleri arasındaki ilişkinin ki-kare analizi

Tercih Sebepleri				
	İdeal olduğu düşüncesi	Olgun bir yaş olduğu düşüncesi	Eğitimin sona ermesi ve İş sahibi olma isteği vd.	Toplam
Sosyoloji	21,3 %	48,8 %	30,0 %	100,0%
Hukuk	26,3 %	45,0 %	28,8 %	100,0%
Biyoloji	36,3 %	38,8 %	25,0 %	100,0%
Matematik	46,3 %	27,5 %	26,3 %	100,0%
Toplam	32,5 %	40,0 %	27,5 %	100,0%

$\chi^2: 14,71$

sd:6

$p < 0,02$

c:210

Öğrencilerin önemli bir kısmı evlenmek için uygun yaşın “26” olduğunu ifade etmişlerdir. Oysa 26 yaş geleneksel anlayışa ters düşmektedir. Zira evlenmek için 20 yaşın altında veya bir iki yaş üstünde ideal olduğu düşüncesi yerine, 26 yaş sınırı evlilik için öğrenciler tarafından ideal olarak görülmektedir. Evlilik için uygun görülen yaşın tercih edilmesindeki sebepler ile öğrencilerin okudukları bölüm arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere yapılan ki-kare analizine göre bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani, öğrencilerin okudukları bölüm ile evlilik için uygun gördükleri yaşı tercih etme sebepleri arasında pozitif doğrusal bir ilişki vardır. Buna göre matematik bölümü öğrencilerinin %46,3'ü tercih edilen yaşın evlilik için ideal bir yaş olduğunu düşünürken, sosyoloji bölümü öğrencilerinin %48,8'inin, tercih edilen yaşın olgunluk dönemi olduğu düşüncesine sahip olması dikkat çekici verilerdir.

Tablo 3. Sınıf ve Evlilik İçin Tercih Edilen Uygun Yaşın Sebepleri Arasındaki İlişkinin ki-kare Analizi

Tercih Sebepleri				
	İdeal olduğu düşüncesi	Olgun bir yaş olduğu düşüncesi	Eğitimin sona ermesi ve İş sahib olma isteği vd.	Toplam
1. Sınıf	25,0 %	38,8 %	36,3 %	100,0 %
2. Sınıf	42,5 %	28,8 %	28,8 %	100,0 %
3. Sınıf	27,5 %	41,3 %	31,3 %	100,0 %
4. Sınıf	35,0 %	51,3 %	13,8 %	100,0 %
Toplam	32,5 %	40,0 %	27,5 %	100,0 %

χ^2 : 17,922

sd:6

$p < 0,006$

c:230

Evlenmek için uygun görülen yaşı tercih etmelerinin sebepleri ile öğrencilerin okudukları sınıfları karşılaştıran bu ki-kare tablosuna göre, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebilir. Öğrencilerin evlilik için uygun gördükleri yaşı tercih etmelerinin sebepleri ile okudukları sınıf arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu tabloya göre eğitim süresi arttıkça evlilik için tercih edilen yaşın idealize edilen bir tutuma dönüştüğü görülmektedir. Eğitimin henüz başında yer alan öğrencilere göre eğitimlerini bitirme ve bir iş sahibi olma isteği ağırlık kazanmaktadır.

Son olarak “öğrencilerin evlilik ile ilgili tutumlarının okudukları bölüm ve sınıfa göre değişim gösterir” şeklindeki hipotez, yapılan ki-kare analizi sonucunda kabul edilmiştir.

II- İkinci hipotez olan öğrencilerin evlenmek için uygun gördükleri yaş ile okudukları sınıf arasındaki ilişkiyi test etmek için t testi analizi kullanılmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin Okudukları Sınıfa Göre Evlilik İçin Uygun Gördükleri Yaş Arasındaki t Testi Tablosu

Uygun Yaş	Sınıf	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik derecesi	t	p
	1	80	25,61	1,939	158	-1,975	,001
	4	80	26,11	1,169			

Öğrencilerin evlenmek için uygun gördükleri yaş dağılımının okudukları sınıf ile arasındaki ilişkiyi gösteren t testi analizine göre bu değişkenler ($t = -1,975$ ve $p < 0,005$) arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin okudukları sınıfın, evlenmek için tercih ettikleri yaşı belirlediği ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu söylenebilir. Sonuç olarak;

“öğrencilerin okudukları sınıf ile evlilik için tercih edilen sınıf arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotez kabul edilmiştir.

III- Üçüncü hipotezi sınamak için iki bağımsız değişken olan öğrencilerin yaşadığı yerleşim alanları ve coğrafi bölgeleri ile ayrı olarak evlilik için tercih edilen yaş arasındaki farklılığa bakmak için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 5. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Alanlarına Göre Evlilik İçin Tercih Edilen Yaşın Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri.

Evlenmek İçin Uygun Görülen Yaş	Bölge	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
	Marmara	31	26,16	1,293
	Ege	27	25,41	1,947
	İç Anadolu	160	25,84	1,652
	Akdeniz	45	26,44	1,765
	Doğu Anadolu	14	27,36	2,405
	Güneydoğu Anadolu	25	24,76	2,715
	Karadeniz	18	25,56	1,504
	Toplam	320	25,88	1,854

Evlenmek için tercih edilen yaşın örneklemin yaşadığı bölgeye göre dağılımına bakıldığında anlamlı bir ($F=4,489$ ve $P<0,05$) farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Buna göre evlenmek için tercih edilen yaş, ailelerin yaşadığı bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Alanlarına Göre Evlilik İçin Tercih Edilen Yaşın Tek Yönlü Varyans Analizi

Evlenmek İçin Uygun Görülen Yaş		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Ortalama kare	F	P
	Gruplar içi	86,905	6	14,484	4,489	,000
	Gruplar arası	1009,817	313	3,226		
	Toplam	1096,722	319			

Tukey testi sonuçlarına göre kategoriler arasındaki farklılık Doğu Anadolu bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Buna göre, farklılığın Doğu Anadolu bölgesi ile Ege, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arasında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri arasında da anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Bu hipotezi test etme amaçlı yapılan bir diğer tek yönlü varyans analizine göre, öğrencilerin evlenmek için uygun gördükleri yaş ile yaşadıkları yerleşim birimlerinin (il, ilçe, belde, köy) arasında ($F=480$ ve $P>0,697$) anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır.

Sonuç olarak H1 hipotezi, öğrencilerin evlenmek için uygun gördükleri yaş ile yaşadıkları bölgelerin dağılımı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Fakat öğrencilerin yaşadıkları yerleşim alanları ile evlenmek için uygun gördükleri yaş dağılımı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Dolayısıyla ilk sınama için H_0 hipotezi reddedilmiş, ikinci sınama için ise H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Sonuç

Yapılan bu çalışmada, anket uygulanan öğrencilerinin genel olarak homojen denebilecek bir sosyal yapı özelliği gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Çalışmada ortaya çıkan bulgulara göre öğrencilerin, aile ve evlilik kurumlarına bakışlarının geleneksel formlardan koptuğunu söylemek mümkündür. Ancak önemli bir gösterge de aşırı bireyciliğe kayan bir tür modernleşmenin de yoğun bir şekilde benimsenmemiş olduğu gerçeğidir. Böylece örneklemin, modernleşme sürecinde Türk toplumunun yaşadığı değişimin bir neticesi olan modernliğe ya da gelenekselliğe ait olamama konumunda yer aldığı iddia edilebilir. Elde edilen veriler bir değişimin ve arada kalmışlığın izlerini göstermektedir. Söz konusu değişimde modernlik ile ilgili değerlerin gelenekselliğe nispeten daha çok benimsenmesi, değişimin yönünün geleneksellikten modernliğe doğru olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma dolayısıyla, evliliğe ve aile kurmaya adım atma çağındaki bir örneklemden elde edilen kısmi verilerle, Türk toplumunda aile ve evlilik normlarının genel toplumsal değişmeye bağlı olarak değiştiği söylenebilir. Tahminen yaklaşık 10 yıl içinde aile kuracak olan 20'li yaşlarının başındaki genç neslin, cinsiyet rolleri bağlamında anne ve babalarından farklı türde anlam, norm ve değerlere sahip bir aile modeli oluşturacakları, Türk toplumunun genel toplumsal değişimi bağlamında öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Mustafa, (2000), *Kurumlar Sosyolojisi*, İkinci Baskı, Ankara: Vadi Yayınları.
- BAŞARAN, Fatma, (1984), "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeleri", *Türkiye'de Ailenin Değişimi*, (yayına haz. Türköz Erder), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- ÇELEBİ, Nilgün, (1990), *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, Konya: Sebat Ofset.
- DÖNMEZER, Sulhi, (1994), *Toplumbilim*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- FICHTER, Joseph, (2002), *Sosyoloji Nedir*, (çev. Nilgün Çelebi), Ankara: Anı Yayınları.
- GIDDENS, Anthony, (2000), *Sosyoloji*, (çev. Hüseyin Özel, v.d), Ankara: Ayrac Yayınevi.
- GÖKÇE, Birsen, (1990), "Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Aile Yazıları 4: Evlilik Kurumu ve İlişkileri*, (der. Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, s. 385-390.
- ILLICH, Ivan, (1996), *Gender*, (çev. Ahmet Fethi), Ankara: Ayrac Yayınevi.
- KISAÇ, İbrahim, (1999), "Erkeklik Rolü Normları", *Mesleki Eğitim Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, İstanbul, s. 79-89.
- KOCACIK, Faruk, (1990), "Sivas'ta Kentsel Aile", *Aile Yazıları 2: Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme*, (der. Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları., s. 265-309.
- MARSHALL, Gordon, (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- NİRÜN, Nihat, (1994), *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ÖZCAN, Yusuf Ziya, (2002), "Sosyolojide Yöntem", *Sosyolojiye Giriş*, (der. İhsan Sezal), Ankara: Martı Kitap Yayınevi.
- SAYIN, Önal, (1990), *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.